

Indholdsfortegnelse

Forord	3
1. del	
Teoretisk og forskningsbaseret baggrund for arbejdet med MIN BOG	4
Barnets perspektiv i relation til overgangen fra børnehavelivet til skolelivet	5
Fortælling, legeskrivning og voksnes værdsættelse	6
2. del	
Vejledning for det pædagogiske arbejde med overgangen	7
Børnehavedelen	8
Familiedelen	9
SFO-delen	10
Børnehaveklassedelen	11

Forord

Denne pædagogiske vejledning med baggrundsmateriale er udarbejdet til at understøtte den pædagogiske praksis omkring det enkelte barn og/eller en gruppe af børn i overgangen fra børnehave til skole i Albertslund Kommune. Vejledningen er understøttende for implementering af sprog- og læsepolitikken, udviklingsstrategien for dagområdet, lærer/pædagog samarbejdet i indskoling og imødekommer henholdsvis Dagtilbudsloven og Folkeskoleloven.

Formålet med bogen og arbejdet omkring den, er at barnets perspektiv kommer frem gennem dialoger med barnets centrale voksne. Bogens indholdsmæssige fokus er at få bragt barnets egne oplevelser i skiftet fra børnehavelivet til skolelivet i spil, og sprog (at lade barnet sætte ord på), skrivning/legeskrivning (at fastholde barnets fortælling) og læsning (at barnet el. den voksne gengiver, hvad barnets har skrevet/legeskrevet) er metoden til synliggøre barnets perspektiv.

For overblikket og helhedens skyld er det en god idé at læse hele vejledningen – også de dele der henvender sig til de øvrige faggrupper.

Dagtilbudsloven

§ 1.

Formålet med denne lov er at

stk. 4

Skabe sammenhæng og kontinuitet mellem tilbuddene og gøre overgange mellem tilbuddene sammenhængende og alderssvarende, udfordrende for børnene.

og §7

stk. 5

Dagtilbud skal i samarbejde med forældrenes sikre en god overgang til skole ved at udvikle og understøtte grundlæggende kompetencer og lysten til at lære. Dagtilbud skal i samarbejde med skolerne skabe en sammenhængende overgang til skole og fritidstilbud.

Folkeskoleloven om børnehaveklassen

Bekendtgørelse nr. 260 af 31. marts 2009 om undervisning i børnehaveklassen

§ 1.

Undervisningen i børnehaveklassen skal være med til at lægge fundamentet for skolens arbejde med elevernes alsidige udvikling...

Stk. 3.

Undervisningen i børnehaveklassen skal skabe sammenhæng både mellem børnenes overgang fra hjem og dagtilbud til skolen og mellem børnehaveklasse, de efterfølgende klassetrin og skolefritidsordning/fritidshjem.

§ 2.

Stk. 2. Undervisningen i børnehaveklassen skal tage udgangspunkt i og videreudvikle færdigheder, viden og erfaringer, som børnene har tilegnet sig i familie, dagtilbud og fritid.

Lokalpolitiske rammer

- Politik og handlingsplan for sprog og læsning
- Udviklingsstrategi for dagtilbud
- Lærer/pædagog samarbejdet i indskoling

Teoretisk og forskningsbaseret baggrund for arbejdet med MIN BOG

Baggrundsmaterialet præsenterer i kort form det teoretiske og forskningsbaserede grundlag for formålet – arbejdet med barnets perspektiv på overgangen, og understøttelse af det metodiske arbejde med barnets sproglige udvikling.

Formålet med arbejdet med MIN BOG

Barnets perspektiv i relation til overgangen fra børnehavelivet til skolelivet

I forbindelse med overgangen fra børnehavelivet til skolelivet skifter barnet livsomstændighed. Barnet tager afsked med andre centrale børn og voksne i deres liv og møder nye. Og nye steder og rammer introduceres. Dette ved alle der arbejder inden for feltet.

Alligevel viser forskning at de centrale voksne – forældre, børnehavepædagoger, SFO pædagoger og børnehaveklasseledere – former deres forståelse af barnet ud fra det sted de er sammen med barnet og at det er en udfordring at anvende hinandens viden og erfaringer med barnet i et samspil mellem stederne (Stanek, 2010, Højholdt, 2011), og at det har betydning for barnets trivsel, læring og muligheder at der er sammenhæng og samspil mellem de adskilte steder i barnets liv, samt at de centrale voksne er i samspil og kan anvende viden på tværs af stederne (VIDA statusrapport 2, 2011).

I samklang med ovennævnte udfordring, er udfordringen at give barnet en stemme, at understøtte barnet i at sætte ord og fortælling på barnets oplevelser og perspektiver på skiftene og mødet med de nye steder.

Det er barnets forestillinger og oplevelser der danner sammenhæng for barnet, og denne proces klæres bedst når de centrale voksne støtter barnet gennem forløbet. Dette gøres ved at lytte til barnets fortællinger, stille åbne spørgsmål der hjælper barnet til at udtrykke sig om sine forestillinger og oplevelser, og om gamle og nye relationer som barnet går ind og ud af i relation til skiftet.

De centrale voksne skal være opmærksomme på, at barnet selv sætter de for barnet vigtigste erfaringer sammen i sin fortælling om overgangen. Det vil sige, at de voksne understøtter barnet i sin fortælling, som vil skabe mening og sammenhæng for barnet. På den måde har barnet mulighed for at italesætte egen mening om sig selv og sine relationer, og samtidigt vil det foregå på barnets præmisser.

Kvaliteten i sammenhængen for barnet og for barnets relationer har betydning for barnets parathed for den læring som dels ligger i overgangen, skiftene og nye relationer og dels i skolelivets lærings- og undervisningsaktiviteter.

Litteratur

- Børns fællesskaber og fællesskabernes betydning”, Anja Hvidtfeldt Stanek, ph.d afhandling, Roskilde Universitet, 2010
 ”Børnefællesskabets betydning for børns læring”, Anja Hvidtfeldt Stanek, I: Specialpædagogik, Forlaget KvanN, 2011
 ”Børneperspektiver på den SFO-pædagogiske praksis”, Anja Hvidtfeldt Stanek i ”SFO- og fritidspædagogik – før, nu og i fremtiden” red. Trine Ankerstjerne, Dafolo 2010
 ”Børn i vanskeligheder – samarbejde på tværs”, Charlotte Højholt, Dansk Psykologisk Forlag, 2011
 VIDA statusrapport 2, Bente Jensen mfl. Aarhus Universitet, 2011

Metodisk arbejde med MIN BOG – Fortælling, legeskrivning og voksnes værdsættelse

Fortælling og skrivning (legeskrivning, eksperimenterende og opdagende skrivning) er forløbere for læsning. Forskningsforsøg hvor børn har deltaget i fokuserede aktiviteter med inddragelse af fortælling og legeskrivning læser lettere og hurtigere, uanset børnenes sprogudvikling.

Bente Eriksen Hagtvets forskningsarbejde siden 1990'erne har flere gange påvist denne sammenhæng. Mest fyldigt i "Sprogstimulering – tale og skrift i førskolealderen", Ali-nea, 2004, som er en grundig indføring i forskningen omkring børnehavebørns sprog i tale, fortælling, tegning og skrift.

Grundopfattelsen baseret på denne forskning er, at barnets sprogudvikling lettes ved at barnet gør sig erfaringer med skriftsproget samtidig med talesproget og ikke som det har været tradition, at skriftsproget kommer efter talesproget. Hagtvet mfl. finder forskningsbaseret og teoretisk dokumentation for at tale- og skriftsprog støtter hinandens udvikling. Arbejdet med fortællinger og skriftsprog i børnehaven er ikke tænkt som formel skrive og læseundervisning, men snarere det at stifte bekendtskab og gøre sig erfaringer med at fortælle, tegne og skrive. Legeskrivning, hvor børnene (lader som om de) skriver, enten med 'kruseduller', symboler eller med rigtige bogstaver i rækker (uden at danne egentlige ord), giver børnene indføring i og erfaring med at producere skriftsprog. Det samme gør børnenes egne fortællinger til tegninger, der skrives ned på tegnepapiret af en voksen.

Afgørende er det, at der er voksne der værdsætter barnets og børnegruppernes bidrag – barnets og børnegruppernes fortællinger, tegninger, legeskrivning og skriftsproglige udtryk. At værdsætte er at give aktiviteter og bidrag værdi – at anerkende fortællingens værdifuldhed. Denne proces hvori barnet og børnegrupperne spejler

eget og fælles bidrag i voksnes værdsættelse forstærker barnets læreproces og erfaring.

En del forskning peger i retning af at barnets narrative færdigheder – fortællekompetence, er en grundlæggende forudsætning for sprogudviklingen.

Sprogtilegnelse handler i høj grad om selv at producere og bidrage til at fortælle som en del af en dialog eller en sproglig udveksling. Det kan både være i fabulerende og fantasibaseret form eller om barnets eller børnegruppens oplevelser. Fortællingens form har det i sig, at den baserer sig på aktiv og deltagende udveksling mellem to eller flere, og hvor det netop er udvekslingen der er motor for den sproglige aktivitet. Det kan sådan lidt skarpt sættes op i modsætning til en undervisningsbaseret udspørgen.

Begrebet 'fælles opmærksomhed', fra en anden forskningstradition (Tomasello, 2003), peger på den voksnes tidlige og afgørende rolle i relation til sprogudviklingen, ved gennem nærvær med barnet, omkring barnets oplevelser, at stimulere barnets evne til at dele en fælles, viljestyret og vedholdende opmærksomhed sammen med en anden.

Denne opmærksomhed som den voksne tilbyder er et andet perspektiv på det førnævnte begreb om værdsættelse. Udvekslingen med en anden og flere andre har betydning viser forskningen (Tomasello, 2003), da børn primært lærer sprog gennem implicite læringsstrategier, det vil sige, at de lærer af det sprog, de hører fra omgivelserne – voksne (hjemme og i dagtilbud) og efterhånden andre børn.

Børns sprogudvikling lettes i et sprogrigt miljø, samtidigt med at tale- og skriftsprog støtter hinandens udvikling. Det sprogrige miljø kendetegnes ikke alene ved talesprog, men også der hvor barnet kan gøre sig erfaringer med.

Vejledning for det pædagogiske arbejde med overgangen

De følgende sider er en vejledning, der beskriver og giver ideer til det pædagogiske arbejde med børn, der befinder sig i overgangen fra børnehave over i SFO og skole. Der er som nævnt i baggrundsmaterialet fokus på, barnets mulighed for og lyst til at indgå i fællesskaber med andre børn, og hvordan man stimulere barnets sprog- og begyndende læse- og skriveudvikling.

Det er den voksnes opgave at skabe et tillidsfuldt og trygt rum, der giver barnet lyst til at fortælle. Den voksne kan stimulere fortællingen ved brug af undersøgende og åbne spørgsmål, og samtidigt sørge for at fortællingen holdes fast, når barnet skaber sin fortælling med udgangspunkt i tegninger, billeder eller legeskrivning. Det er væsentligt at fortællingen er barnets egen, og den voksnes rolle er at være lyttende og forstående, samtidigt med at den voksne skaber rum for association og refleksion.

MIN BOG er sat op på en måde, der skaber mulighed for en individuel løsning af bogens opgaver. Barnet og de centrale voksne kan sammen finde frem til, de for barnet, relevante temaer at skabe dialoger om.

Vejledningen giver et bud på hvordan og hvad der er relevant at tale med barnet om, men det er ikke en opskrift, der skal følges slavisk. Opsætningen og vejledningen lægger dog op til at barnets erfaringer med børnehavelivet og forventninger til skolelivet italesættes.

Det kan som voksen, inden bogen tages i brug, være en god ide at fortælle barnet hvorfor MIN BOG skal laves og hvor MIN BOG skal bruges; først i børnehaven - den pink del af bogen, dernæst i familien - den gule del af bogen, så i SFO'en - den blå del af bogen og til sidst i skolen - den grønne del af bogen. MIN BOG kan tages frem jævnlige, og barnet kan genfortælle og/eller skabe flere fortællinger med udgangspunkt i bogen.

Børnehavepædagogerne har en særlig opgave i forhold til, at sørge for at alle børn arbejder med familiedelen i MIN BOG. Arbejdet med familiedelen kan foregå i børnehaven eller være en forældreopgave, men det er børnehavepædagogerne der har ansvaret for, at den del bliver udfyldt.

Børnehavedelen

Side 2

Den første side i MIN BOG er tegninger/billeder, der illustrerer børnehave-liv, familie-liv, SFO-liv, skole-liv. Det er tanken at barnet skal "læse billederne" og skabe en fortælling ud fra billedillustrationerne, som giver barnet mulighed for at forholde sig til de forskellige sammenhænge det indgår i eller kommer til at indgå i. Billederne er tænkt som en inspiration, som kan skabe associationer hos barnet. Den voksne kan invitere til dialog om billederne, og/eller starte en fortælling op med udgangspunkt i billederne, som barnet ud fra eget perspektiv kan være medfortællende på.

Side 3

På side 3 skal den voksne og/eller barnet udfylde eget navn, navnet på børnehaven og navnene på den kommende SFO og skole. Barnet kan skrive sit eget navn og derefter kan den voksne i dialog med barnet skrive navnene på de tre steder barnet møder i overgangen. Man kan også lade barnet benytte sig af legeskrivning og selv udfylde navnene på stederne. Med afsæt i stedernes navne kan den voksne i dialog med barnet tale om bogstaver og lyde, eller lægge op til en snak om hvorfor det hedder SFO, og om barnet kender andre SFOer, skoler osv. Øvelsen er både stimulerende for sprog- og skriveudviklingen. Barnets egne oplysninger med foto eller tegning af sig selv er med til at skabe ejerskab til bogen.

Side 4-5

MIN BOG er et værktøj til at skabe dialog om barnets egne erfaringer og forestillinger, og på side 4-5 skal barnet fortælle (den voksne skriver ned) eller legeskrive en overskrift til hver af de to tegninger/foto/collager. Temaet for barnets tegning /foto/collage på side 4 er "Det bedste ved min børnehave". Temaet kan handle om de oplevelser barnet har haft i børnehaven,

det kan være oplevelser med andre børn og voksne, et særligt stykke legetøj, en sjov leg eller aktivitet som er foregået i børnehaven. Spørgsmål til barnet kan være : Hvad er det bedste ved din børnehave? Hvad kan du godt lide at lave i din børnehave? Hvad kommer du til at savne fra din børnehave? Der skal på side 5 laves en tegning/indsættes et foto/ laves en collage, der tager udgangspunkt i de forventninger og forestillinger barnet har i forhold til at skulle starte i SFO inden for kort tid. Temaet for tegningen/fotoet/ collagen kan være "Mig selv i SFO". Den voksne kan lægge op til en dialog om de forventninger og forestillinger barnet har, og spørgsmål til barnet kan være: Hvordan ser din første dag i SFOen ud? Hvad glæder du dig allermost til ved at skulle starte i SFO?

Nederst på siderne er der gjort plads til fortællingen. Barnet kan her legeskrive sin fortælling eller den voksne kan skrive fortællingen ned for barnet. Det er naturligvis væsentligt at barnet selv leder sin fortælling. Den voksnes navn kan evt. skrives ned ved siden af fortællingen for at skabe sammenhæng og kunne åbne for dialog med barnet senere i forløbet.

Familiedelen

Det er vigtigt at de professionelle omkring barnet sørger for at familiedelen bliver udfyldt og at MIN BOG kommer med hjem. Der er til arbejdet med overgangen fra børnehave til skole udarbejdet et forældreguide, der oplyser om projektet og tydeliggør forældrenes rolle i forhold til arbejdet med MIN BOG.

Side 6-7

Barnet skal finde på en overskrift til side 6 og tegne /lave collage/indsætte foto af sin familie eller hvor barnet er sammen med sin familie. Barnet afgør selv hvem og hvor mange hans/hendes familie består af (mor, far, søskende, bedsteforældre osv.). Den voksne skal skabe dialoger med barnet om de erfaringer barnet har i forhold til hvem og hvad en familie er. Familielivet udgør en central del af barnets livsfortælling og forældrene kan give andre perspektiver på barnets erfaringer og potentialer. Derfor kan familielivet danne en anden ramme for barnets oplevelse af sig selv, og skabe nye informationer og indgange til dialoger med barnet.

På side 7 skal barnet tegne/lave collage/ indsætte foto af sin familie, hvor de laver en aktivitet i hverdagen, i en weekend eller i en ferie. Spørgsmål til barnet kan være:

- Hvad kan du godt lide at lave med din familie?
- Hvad er det sjoveste du laver /har lavet sammen med din familie?
- Hvornår har I det hyggeligt i din familie?
- Hvem i din familie har gået i børnehave, SFO og skole? Hvor har de gået i børnehave/SFO/skole og sammen med hvem?

Barnet eller den voksne skal nederst (feltet med fortælling) på side 6 og 7 skrive/legeskrive de fortællinger barnet knytter til de

SFO-delen

Side 8-9

SFO-delen lægger op til at temaet for dialogen med barnet er venskaber. Den voksne skal sammen med barnet skabe et tilbageblik på børnehavetiden, og koble det sammen med de erfaringer barnet har gjort sig i SFOen. Barnet skal sammen med den voksne finde en passende overskrift til sin fortælling med tilhørende tegning/foto/collage på side 8.

I nederste felt på side 8 er der gjort plads til fortællingen. Her kan barnet legeskrive (kruseduller, symboler eller rigtige bogstaver i række uden det nødvendigvis danner egentlige ord, som beskrevet i afsnittet om "Fortælling, legeskrivning og voksnes værdsættelse") eller den voksne kan skrive ned imens barnet fortæller. Den voksne kan evt. skrive sit navn ved siden af fortællingen, så andre voksne kan være med til at støtte barnet i sine fortællinger om overgangen.

På side 9 er der to overskrifter; "Mine børnehave-venner i SFOen" og "Mine nye venner i SFOen". Her skal barnet tegne/indsætte et foto/lave en collage, der dels viser de børn barnet har gået i børnehave og nu også i SFO med, og dels de nye venner barnet har fået i SFOen. Den voksne kan her få et indblik i barnets relationer til andre børn, og danne sig et indtryk af barnets erfaringer med at indgå i et børnefællesskab.

Den voksne skal ved brug af åbne spørgsmål følge barnets "spor" og det der rør sig i barnet. Spørgsmål til barnet kan være: Hvad er det bedste ved SFOen? Hvad og med hvem kunne du godt lide at lege i børnehaven? Hvad glæder du dig mest til ved at skulle starte i skole? Har du fået nye venner efter du er startet i SFO? Hvad og hvem savner du fra din børnehave? Dialogen kan foregå i en børnegruppe, hvor børnenes tegninger er afsættet for dialogen. Børnene lytter på den måde til hinandens fortællinger, og kan

udveksle erfaringer fra deres børnehavetid, oplevelser fra SFOen, og forventninger til at skulle starte i skole. Erfaringer og forventninger bringes på den måde ind i børnefællesskabet, og andre gode temaer for dialogen med børnegruppen kan være: fællesskab, vrede, ensomhed, at være bange, præstationsangst, konflikter

Børnehaveklassedelen

Side 10-11

Den sidste del af MIN BOG har fokus på fællesskab og måden hvorpå barnet indgår i fællesskabet i frikvarteret. Overskriften for side 10-11 kan derfor være "mit frikvarter" og relevante spørgsmål til at åbne for dialoger med barnet/børnene er: Hvad og med hvem kan du godt lide at lege i frikvarteret? Hvad er det sjoveste ved at gå i skole? Har du fået nye venner efter du er startet i skole? Hvad har du lært (og af hvem) og hvad vil du gerne lære i børnehaveklassen?

Temaet kan også være et andet, hvis det falder mere naturligt i forhold til den øvrige undervisning i børnehaveklassen. På side 10-11 skal barnet lave en foto/ tegneserie med udgangspunkt i de fire felter. Barnet skal følge numrene og tegne/skrive/legeskrive i felterne fra 1 til 4. Tegningerne/billederne komponerer handlingen i rum i overensstemmelse med læseretningen. Når barnet selv producerer tegningerne er de understøttende for en tidlig skrive- og læseforståelse. Barnet kan også i felterne lave talebobler med skrivning/legeskrivning og læse- og skriveprocessen vil på den måde supplerer hinanden.

De voksne kan arbejde videre med overgangen fra børnehave til skole med udgangspunkt i barnets udfyldte bog. MIN BOG kan tages frem, og barnet og/eller en børnegruppe kan fortælle om deres erfaringer og oplevelser med udgangspunkt i bogen. De voksne bør i samtalerne med børnene være bevidst om de øvrige strukturerede aktiviteter, der er foregået med børnegruppen i SFOen inden skolestart. MIN BOG kan være en del af elevsamtalen i børnehaveklassen. Elevsamtalen bør tage afsæt i barnets perspektiv og fungere som et interview med meget åbne spørgsmål.

